

DYR TIDER

ATLAS

ELINOR
ODEBERG

STUDIEHANDLEDNING

DYRTIDER

– så bekämpar vi inflationen

Inledning

Inflationen i Sverige har varit den högsta på över tre decennier. Som enda svar har Riksbanken höjt räntorna i historiskt hög takt. Tanken är att om vi får mindre pengar att spendera, så ska det hålla tillbaka prisökningarna.

Men måste vi bli fattigare för att bekämpa inflationen? Nej, menar Elinor Odeberg i boken *Dyrtider*. Särskilt inte när storföretagen gör rekordvinster. I boken visar hon hur inflationen är ett resultat av marknadsekonomins misslyckanden och riktar strålkastaren mot politiken bakom prisökningarna.

Boken visar även olika vägar framåt mot en demokratiserad inflationsbekämpning som tar hänsyn till andra politiska prioriteringar, som att bekämpa arbetslöshet och utjämna inkomstskillnader. Elinor Odeberg är chefsekonom på tankesmedjan Arena Idé och har tidigare arbetat på finansdepartementet.

Den här studiehandledningen riktar sig till dig som vill använda boken för att tillsammans med andra lära dig mer om inflation, orsakerna till dagens dyrtider och vilka vägar det finns framåt. Studiehandledningen kan användas i en studiecirkel eller i andra utbildningssammanhang. Studiehandledningen innehåller diskussionsfrågor, tips på övningar och förslag på fortsatt engagemang. Vi hoppas att studiehandledningen tillsammans med boken kan hjälpa till att bygga kunskap och vara ett underlag för givande samtal.

Studieplanen är fördelad på tre eller fyra träffar som följer bokens kronologiska och tematiska indelning.

Läs-, podd- och filmtips

Här är ett urval av böcker, poddar och filmer om ni vill fördjupa kunskaperna om inflationsbekämpning och ekonomisk ojämlikhet.

Poddar

- » Stora idéer med Sverker Sörlin – [*Är det perversast att reglera priset på smör?*](#)
- » SvD Ledarredaktionen – [*Vems fel är inflationen?*](#) och [*Gör Riksbanken rätt saker?*](#)
- » [*Sommar*](#) i Sveriges Radio P1 med Andreas Cervenka
- » [*Pengar och Politik*](#) med Silvia Kakembo och Elinor Odeberg

Webbinarium

- » Konferensen [New Economic Order](#) som ägde rum i Stockholm hösten 2023 i filmad version.
- » [Arena Idés chefsekonom kommenterar budgeten.](#)

Böcker

- » *Jämlikhetsanden* av Richard Wilkinson och Kate Pickett
- » *Kapitalet i tjugoförsta århundradet* av Thomas Piketty
- » *Girig-Sverige: Så blev folkhemmet ett paradys för de superrika* av Andreas Cervenka

Dokumentärfilm

- » [Breaking social](#) av Fredrik Gertten

Till dig som är cirkelledare eller kursledare

En studiecirkel är ett gemensamt lärande där en grupp tillsammans beslutar både om vad de vill studera och om hur cirkeln ska läggas upp. I varje grupp ingår en cirkelledare som är ansvarig för att arbetsplanen följs och för att skapa ett generöst klimat där alla känner sig välkomna och inkluderade. I en studiecirkel är det viktigt med tid för diskussion och reflektion och ledaren bör ge plats och tid för deltagarnas tankar och frågor. För att ge alla en möjlighet till aktivt deltagande kan samtalen med fördel varieras mellan att ske i större och mindre grupper. Varje träff kan förslagsvis inledas med en runda där alla får berätta om vilka tankar och känslor som läsningen väckte.

Första träffen – Vad är inflation?

På första träffen kan det vara bra att deltagarna får presentera sig för varandra och berätta om sina tidigare erfarenheter och förväntningar på studiecirkeIn. Ett sätt att göra det på är att låta deltagarna intervjua varandra och sedan berätta om varandra för resten av gruppen. Det kan även vara bra att gå igenom studieplanen och komma överens om samtalsregler och praktikaliteter.

Läsning inför första träffen:

1. Vad är inflation?
 2. Historien om pengar
 3. Teorier om inflation
- s. 7–59

Diskussionsfrågor första träffen

Kapitel 1 – Vad är inflation?

- » Vilka erfarenheter har ni själva av inflation? Berätta om något tillfälle när ni märkte av inflationen? Vad tänkte och kände ni då?
- » Vad är egentligen inflation och hur mäts den?
- » Varför är för hög eller för låg inflation ett problem?
- » På vilka olika sätt kan det uppstå inflation?
- » Vad är skillnaden på utbudsdriven och efterfrågedriven inflation?
- » Vad är det som händer när Riksbanken höjer eller sänker räntan?

Kapitel 2 – Historien om pengar

- » Vad menar de som anser att det är penningmängden som styr inflationen? Vad tänker ni om de idéerna?
- » Vilken roll har valutakursen historiskt spelat för inflationen?
- » På sidan 39 finns ett diagram över sambandet mellan Sveriges inflation och andra världshändelser. Vad tänker ni när ni ser diagrammet?

Kapitel 3 – Teorier om inflation

- » Vilka nackdelar med att styra inflationen genom räntan tas upp i boken? Vad är era tankar om det?
- » På s. 57 så skriver författaren att ”få skulle argumentera för att det bästa sättet att hantera en väggrop är att alla slutar köra bil på den vägen”. Vad tror ni hon menar med det? Vad tänker ni om den liknelsen?

Övning till kapitel 1–3

Rita en bild över det ekonomiska kretsloppet

Ibland är det enklare att förstå något om det ritas upp. Rita upp en bild över det ekonomiska kretsloppet med företag, banker och konsumenter, samt hur dessa påverkas om Riksbanken höjer eller sänker räntan. Antingen kan ni rita enskilt och sedan jämföra era bilder eller rita upp en stor bild gemensamt.

Andra (och tredje) träffen – Dagens dyrtider

Om ni ses vid tre tillfällen.

Läsning inför andra träffen:

4. Kod röd på finansdepartementet
 5. 90-talsspöket
 6. Penningpolitikens demokratiska underskott
 7. Ojämlighet driver inflation och inflation driver ojämlikhet
 8. Pris-vinst-spiral
 9. Bankernas oligopol och risken för en ny finanskris
 10. Kan högre löner motverka inflationen?
- s. 61–168

Obs: Om ni tycker att det blir mycket att läsa kan ni med fördel dela upp kapitel 7, 8 och 9 mellan er och berätta för varandra om de kapitel ni läst.

Om ni ses vid fyra tillfällen

Läsning inför andra träffen:

4. Kod röd på finansdepartementet
 5. 90-talsspöket
 6. Penningpolitikens demokratiska underskott
 7. Ojämlighet driver inflation och inflation driver ojämlikhet
- s. 61–114

Läsning inför tredje träffen:

8. Pris-vinst-spiral
 9. Bankernas oligopol och risken för en ny finanskris
 10. Kan högre löner motverka inflationen
- s. 115–168

Diskussionsfrågor

Kapitel 4 – Kod röd på finansdepartementet

- » Den så kallade Phillipskurvan sägs visa sambandet mellan inflation och arbetslöshet. Vad tänker ni om den kritik mot detta synsätt som tas upp i boken?
- » Vad menas med begreppen duvor och hökar som tas upp i boken? Vad tänker ni om dessa begrepp? Har ni förslag på andra sätt att beskriva olika inriktningar inom penningpolitiken?

Kapitel 5 – 90-talsspöket

- » En del av det så kallade finanspolitiska ramverket är att statsskulden inte får bli för stor. Vad ligger bakom dessa idéer? Vad tänker ni om dessa? Hur ser sambandet ut mellan statsskulden och hushållens skuld-kvot? (Se diagrammet på s. 89.)
- » På s. 96 skriver författaren ” ... är Sveriges låga statsskuld verkligen något att skryta om när den tycks ha växlats mot underfinansierad välfärd, bostadsbrist och skyhögt privat skuldsättning”. Vad tänker ni om det citatet?

Kapitel 6 – Penningpolitikens demokratiska underskott

- » Varför har vi en oberoende riksbank?
- » Vad är de största nackdelarna med en oberoende riksbank? Finns det några fördelar?
- » Vilka problem har centralbankernas värdepappersköp (QE) gett upphov till?

Kapitel 7 – Ojämlighet driver inflation och inflation driver ojämlikhet

- » Hur påverkas olika inkomstgrupper av höjda räntor och höjda priser?
- » Vad innebär indexering? Vilka saker är indexerade respektive inte indexerade idag? Vilka problem medför det? Hur skulle ni vilja att det såg ut?
- » Hur skulle finanspolitiken kunna användas för att kompensera hushållen för stigande kostnader och utjämna de ekonomiska klyftorna? Vilka sätt nämner författaren? Vilka andra sätt kan ni komma på?

Övningar till kapitel 4–7

Jämförelse av räntehöjningar och skattehöjningar

Denna övning är tänkt att illustrera effekterna för olika inkomstgrupper av räntehöjningar och riktade skattehöjningar. Ni behöver en påse godispengar eller något annat som kan symbolisera pengar.

Dela upp gruppen i tre grupper och dela ut godispengar enligt följande:

- » Låginkomsttagare 2 guldpengar
- » Medelinkomsttagare 4 guldpengar
- » Höginkomsttagare 6 guldpengar

För enkelhetens skull utgår vi från att alla har samma belåning.

Scenario 1: Riksbanken höjer räntan, vilket medför högre boendekostnad för alla. Alla blir av med en guldpeng.

Scenario 2: Politiskt beslut om en progressiv skattehöjning där de med högre inkomster betalar mer. Låginkomsttagarna behåller sina två guldpengar, medelinkomsttagarna blir av med en guldpeng och höginkomsttagarna blir av med tre guldpengar.

Diskutera: Vilka effekter får de olika scenarierna på gruppernas köpkraft och på samhällets ekonomi?

Diskussionsfrågor

Kapitel 8 – Pris–vinst-spiral

- » Vad innebär pristak? Vilka fördelar och nackdelar finns med det?
- » Vilka varor tycker ni det borde finnas ett pristak på?
- » Vad menas med smygflation? Vad tänker ni om det begreppet?
- » Vilka olika orsaker finns det till att ett företag höjer sina priser?

Kapitel 9 – Bankernas oligopol och risken för en ny finanskris

- » Vad är ett oligopol? Vilka konsekvenser får matbuti-

kernas och bankernas oligopol på den svenska ekonomin?

- » På s. 140 finns ett diagram som visar svenska bankernas räntenetto. Diskutera olika tänkbara orsaker till det som visas i diagrammet
- » Vilka är konsekvenserna av att det under en längre tid varit väldigt billigt att ta lån?

Kapitel 10 – Kan högre löner motverka inflationen?

- » På s. 158 finns en bild över reallöneökningar i Sverige 1960–2022. Vilken roll har industriavtalet och det s.k. märket spelat för denna utveckling?
- » På s. 166 finns ett diagram som visar löne- och vinstandelen i Sverige 1976–2022. Vad kan ni utläsa av diagrammet? Vilka orsaker finns det till det som diagrammet visar?
- » Vilka samband mellan inflation och löneökningar tas upp i boken? Vad tänker ni om de resonemangen?

Övningar till kapitel 8–10

Prisfördelning på olika varor

På s.125 finns en bild som visar fördelningen av mjölkpriset 2022 och 2023. Försök ta reda på motsvarande siffror för andra varor.

Sista träffen – Vägen framåt

Läsning inför sista träffen:

11. Dags för en omvänd Friedman: mer stat, mindre marknad

12. Vägen framåt

s. 169–200

Kapitel 11 – Dags för en omvänd Friedman: mer stat, mindre marknad

- » Vilka problem ser ni med att privatisera och avreglera kollektiva nyttigheter?
- » Vilka tycker ni är de viktigaste satsningarna som staten borde göra just nu?
- » Vad är till exempel de viktigaste klimatinvesteringarna och satsningarna för att lösa bostadsbristen?
- » Vad finns det för olika tänkbara sätt att reglera elpriserna?

Kapitel 12 – Vägen framåt

- » Hur skulle de tre olika scenarierna se ut i verkligheten? Föreställ er att Sverige efter nästa val införde scenario ett eller två. Vad skulle det innebära för olika politikområden?
- » Boken avslutas med följande ord. ”Sagan om den ständigt uppåtgående ekonomin var aldrig sann. Inga framgångar kan tas för givet. Men det finns hopp om att dessa dyrtider kan föda en ny progressiv ekonomi.”
- » Vad tänker ni om det citatet? Hur skulle ni vilja sammanfatta denna bok?

Övningar kapitel 11–12

Scenarioövning

Föreställ er ett Sverige när nästa utbudschock kommer. Tänk er att ni är i scenario ett. Vissa prisregleringar har införts. Riksbanken jobbar fortsatt med räntan för att bekämpa inflationen men det kombineras med finanspolitiska insatser som riktade skatter. Hur skulle livet se ut för en ensamstående mamma i förorten eller en pensionär på landsbygden?

»

Era bästa förslag

Vilka är era bästa förslag på en rättvis samhällsekonomisk strategi för att minska inflationen? Vilken roll skulle till exempel prisregleringar, kooperationer, fördelningspolitik, investeringar och gemensamt ägande kunna spela?

Fortsatt engagemang

När ni är klara med all läsning och diskussioner kan det vara bra att sammanfatta vad ni pratat om. Det kan också vara bra att diskutera vad ni vill göra med de kunskaper som ni fått genom studiecirkeln.

Vill ni skriva debattartiklar med era bästa förslag på rättvis inflationsbekämpning? Ordna en demonstration för prisreglering av mjölk? Eller uppmärksamma lokala initiativ för självförsörjning eller gemensamt ägande på er ort?

Skicka gärna in era bästa förslag och ert fortsatta engagemang till Arena Idé. Sprid gärna vad ni gjort i sociala medier och tagga med #Dyrtider.